„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на целом табаку, и уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију (у сребру)
за годину 35 дин. на пола године 17½ дин на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 9 новч. од сваке врсте сваких ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 44. У Новом Саду у среду 20. марта (1. априла) 1885. ГОДИНА XX.

ПОШТ. ПРЕТПЛАТНИЦИМА.

Ево ће да се заврши прва четврт, а тиме уједно три месеца, од како „Застава“ излази под новим уредништвом.

Четрдесет и три броја „Заставе“ уручисмо претплатницима, па је сасвим излишно да кажемо више ма и једну реч о раду и правцу овога листа. Што смо могли, то смо учинили; а ево отворено признајемо, да са своје стране и из својих сила не можемо обећати ми за у будуће, ни више, ни боље.

Повећан број претплатника даће нам тек могућности, да у некојим деловима усавршимо овај лист, а тек обилатија умна потпора странке уздићи ће „Заставу“ на овај ступањ, на коме треба да стоји. Без те потпоре ни једно уредништво не може много учинити. То је све, што имадосмо рећи на догледу нове четврти. Коме је стало до ствари, томе није нужно говорити.

У Новом Саду, 14. марта 1885.

Уредништво „Заставе.“

Крајем овога месеца истиче претплата за оне наше претплатнике, који су се на прву четврт претплатили.

Позивајући пошт. претплатнике на обнову претплате, изјављујемо, да лист без готове претплате не можемо никоме слати, па за то умољавамо пошт. претплатнике да претплату за времена, и то најбоље путем поштанских упутница, послати изволе, како би се лист без прекидања отправљати могао. Наруџбине без новаца не могу се уважити.

Претплата, огласи, као и наплате за то, нека се изволе упутити на администрацију „Заставе“, а само дописи и остало, што се тиче уређивања листа, нека се изволи слати уредништву „Заставе“.

„Застава“ излази четир пута на недељу.

Претплата стаје за аустро-угарску монархију: на целу годину 14 ф., на по године 7 ф., на четврт године 3 ф. 50 н., на месец дана 1 ф. 20 н.

За Србију: на целу годину 35 дин., на по године 17½ дин., на четврт године 9 дин., на месец дана 3 динара.

За Црну Гору и Немачку годишње 18 фор., за Швајцарску, Румунију, Русију, Италију, Бугарску, Француску и Америку 20 ф., или сразмерно на четврт године.

У Новом Саду 14. марта 1885.

Администрација „Заставе.“

МАЂАРИЗАЦИЈА, САСИ И МИ.

У нашој читавој домовини постоје друштва за ширење мађарског језика, која држава свугде и сваком приликом потпомаже и својим материјалним средствима и својом моћи, дакле и средствима немађарских народности, јер и ове сачињавају саставни део угарске државе, и њихов новац тече у државну благајну. Па не само то, него се та друштва за ширење мађарског језика обраћају на поједине општине ради новчане припомоћи и то на општине, у којима нема Мађара, већ чиста једна немађарска народност, или се налазе Срби измешани са Немцима или којом другом народношћу. Тако се н. пр. јужно-угарско друштво за ширење мађарског језика обратило на све банатске општине ради припомоћи, па је у том и успело, јер ето између осталих вотирала му је и вршачка политичка општина 60 фор., а у Вршцу нема, ван неколико чиновника, надничара и пиљарица са стране, ни једног Мађара. До душе, у седници варошког представништва устао и говорио је против тога др. Милосављевић, али за сада је у варошком представништву још владина странка у већини, па је ова и решила, да се споменутом друштву изда новчана припомоћ у горњем износу. Штета, што се није гледало поименце, те да се тако сазна за оне Србе, који су гласали, да се потпомаже друштво за ширење мађарског језика. Онда би се у практици показало, шта вреди родољубље те господе и шта вреди њихов кикиндски програм. Но не само што наше политичке општине вотирају новчане припомоћи друштву за ширење мађарског језика, него се у појединим местима за ту цел приређују забаве и купе добровољни прилози. Тако н. пр. лане у ту цел приређена је забава у Ковину, а у списку добровољних прилога фигурирају готово све сами Срби. Ми дакле сами са нашим сопственим средствима потпомажемо друштва за ширење мађарског језика и помађаривања породичних имена. Ми смо потиснути из жупанијских скупштина, где још можемо своји бити, не чинимо друкчије, него што би чиниле и чисто мађарске општине, којима се никако и не може замерити, ако теже и раде на томе, да се шири мађарски језик, односно мађаризација, јер то је управо права цел свих тих „културних“ друштава.

Међу тим код ердељских Саса стоји ова ствар са свим друкчије, него код нас. Вели се обично, да смо ми Срби јунаци, али ердељски нас Саси у многоме надмашују, па тако и у својој борби за очување своје народности. Да је тако то нам најбоље може посведочити закључак ђенералне скупштине сибињске жупаније. Ова је скупштина одржана 16. (28.) марта и донела је овај значајан закључак: 1) да оснивање ердељско-мађарског културног друштва у Колошвару и делање у Угарској постојећих сличних друштава сажаљева, јер је смер истих, да права немађарских грађана сведу испод мере неправедног 44. законског чланка од 1869., који чланак стоји у противсловљу са обећањима, израженим у угарским саборским атресама од 1861. и 1866.; 2) да позив ових задруга на јурисдикције, да ове њихову делатност потпомажу, у себи садржава претпоставку, да се званична моћ злоупотреби, а итиме се може јавна управа најжешће оштетити и у непријатељску противност према већини држављана довести.“

Тако Саси у сибињској жупанији; а ми друштвима за ширење мађарског језика вотирамо новчане припомоћи, приређујемо у њихову корист забаве и скупљамо им међу нами добровољне прилоге!

Али нека нас нико криво не разуме. Ми не можемо шта имати против друштава за ширење мађарског језика и држимо за са свим природно, што Мађари таква друштва оснивају и потпомажу. Свака народност хоће да се шири на рачун других и врло је појмљива тежња мађарских патриота, што желе, да сви 15,000.000 угарских држављана буду чисти и овејани Мађари. Али тако је исто појмљива и оправдана противност немађарских народности, што оне неће да се одрекну свог матерњег језика и својих националних особина, него тврде, да ова наша лепа отаџбина не може од њих више тражити, него да су јој верни синови и да у нужди за њу заложе и своје главе, а име своје и језик свој не дају ни за чију љубав ни за које благо на свету. Ту онда мора до судара доћи и ту онда не помажу никакве насилне мере, већ једино једна народност може својом надмоћнијом културом на друге утицати, себи их потчинити, па временом у себе и претопити. Ту онда није потребно, да се за ту цел оснивају нарочита нека „културна“ друштва за ширење језика ове или оне народности, већ се процес асимилације врши тако рећи неприметно, нечујно. Бугари су се претопили у Словене, а полабски Словени у Немце, па ни Словени ни Немци нису имали тада никаквих „културних“ друштава за ширење свога језика, већ су Словени Бугаре на истоку, Немци пак Словене на северу својом надмоћнијом културом и већом националном жилавошћу у себе претопили, т. ј. пословенили, однносно понемчили. Једино такво утицање народа на други је оправдано и може временом културнијем противнику националне користи донети, јер ће му се број сународника умножити, те ће снажнији бити и моћи ће боље у сваком погледу напредовати. За то се данас сви свесни родољуби највећма око тога старају, да њихова народност што већма културно напредује, те да се тако створи живи и непобедни бедем против претопљења у другу коју народност. Држава пак, у којој живе разне народности, не сме никад потпомагати једну народност на штету других, него треба да је свима подједнако добра и разумна мати. Иначе ствара међу својим синовима раздор и мржњу, што ће се после њој самој — отаџбини љуто осветити. Ово нарочито важи за Угарску, јер њезине је немађарске народности љубе из све снаге, али тако исто љубе и своју народност, па свесне и разумне мађарске патриоте, ако љубе своју домовину не смеју радити на том, да се љубав према отаџбини и љубав према народности доведе у противност, него морају на том делати, да та љубав образује хармоничну целину, јер само ће тако моћи сви синови ове земље без разлике вере и народности заједнички делати за наше свеопште материјално благостање и политичке слободе. Немађарске народности тако су већ јаке у култури, да на њих мађарска култура не може утецати у том смислу, да их одроди, да их помађари, већ се само можемо у култури надтицати и један од другог што научити, а у интересу лепе нам заједничке домовине Можемо а и требамо се надтицати, ко ће први, ко ће бољи бити, али никад неће моћи једна народност другој натурити свој језик и одродити је, него ће се тиме само задржати културни напредак и једне и друге, а на црну штету опште домовине, јер ће нас заваћене и несложне општи непријатељ — Беч — лакше и управо сигурно моћи скрхати и себи потчинити, те да нас политички сапне и економно исисава. Иначе сложне и измирене не би нас нико могао победити, него би са лепе братске љубави наша домовина у политичком, материјалном и културном погледу оријашки напредовала, те би за узор служила свим осталим земљама и државама у божјему свету.

Такозвана дакле „културна“ друштва за ширење мађарског језика не могу ништа учинити, нити имају икаква смисла, па ипак ми им нисмо противни. Нек их Мађари оснивају и потпомажу — то им нико не може замерити. Али таква друштва не сме држава потпомагати, или ако баш хоће, да их потпомаже, онда нека допусти, да се

ЛИСТАК.

ЧАРОБНЕ ЕГЕДЕ.

Мало-руска идила од Сахер Мазоха.

Власин Дороженко увек је у земљу гледао, па ипак није имао никаква узрока, да се стиди. Ваљда за то, што је сирома? Зар је срамота бити сирома? Или можда, што га девојке избегавају? Шта знају опет девојке?

Власин је био момак леп и снажан, да му је пара требало тражити у целој Сотвинки, па богме и у целом свету. Његово озбиљно и отворено лице било је ћилибарске боје, а пунане усне, густа црна коса, на челу кратко подрезана, затим мали црни брчићи и сањалачке плаве очи, даваху лицу му благ и нежан израз. Шта знају девојке; све су само опазиле да он не игра и не пева и да увек ћути, а то им је доста било да га избегавају. А он је можда само за то био тако благ и миран и можда је само зато увек у земљу гледао, да би могао што боље чути — не што се око њега збива, но он као да је слушао неку тајанствену и непознату мелодију, која му је душу прожимала и коју он сам није могао да разуме. Исто тако није могао да зна, зашто га је Далена, кћи богатога сељака Бецкора, више него све девојке мрзила. Кад би га опазила, напрћила би горњу усну и зачкиљила би на-њ презорливо својим малим очима; а он би често стао кришом за какво дрво или стуб црквени, само да је може видети.

Једног вечера ишао је Власин кроз село. Месец је већ изашао био и сликао дуге црне сенке по белој улици. На чашицама цветним, по зеленој трави и свугде се поваталa ситна роса и одсјаивала при сјају месечевом. На један пут опази Власин омалену, тамну неку прилику, где се прилепила уз живу ограду и зачује, где као кроз плач моли за помоћ.

Када се приближио, виде, да је то Абиш, стари егедаш, кога је скоро цела околина познавала, јер је врло лепо умео да свира, а разумевао се и у киромантици а прост свет говорио је ваљ да уме добро врачати.

„Шта радиш?“ запита га Власин.

„Шта радим?“ одговори Абиш тужно, „не радим најбоље, као што видиш шчепало ме неко велико псето за капут, и може ми га још и подерати“.

И заиста, пред малим, старим егедашом стајало је псето, али мало као пацов. Оно махаше репом тако умиљато, као што само може младо и неискусно псетанце. Ипак је Власин мислио да треба да отера то псетанце и да ослободи плашљивог старца од уображеног му шкрипа.

„Ти си ми живот спасао“, рече Абиш, „и ја ти то никад већу заборавити“. У тим оде.

На скоро за тим затече он једном Власина у зеленој и цветној степи, где на неком малом брежуљку седи и бацио се у сањарије.

„Шта радиш?“ запита га старац саучешћем.

„Шта радим?“ одговори Власин, „то сам бог милостиви зна, ја не знам. Али кажи ми драги старче, зашто мене нико не воли, зашто ме девојке избегавају, као да сам злих очију?“

„Знаш шта, рече старац, „ја ћу ти дати једну ствар и њој ћеш моћи све поверити, што год ти на срцу устишти, и она ће ти говорити као какав човек, чим усхтеш“.

„А шта то?“

Абиш сад извуче испод своје прљаве кабанице старе неке егеде и даде их Власину, уз њих му даде и гудало.

„Хвала ти старче“, рече овај, „али ја не знам свирати“.

„Те егеде свирају саме“, одговори старац.

„Та то су онда чаробне егеде?“ повиче Власин зачуђен и узбуђен од радости. Старац слеже само раменима, насмеја се и нестаде га у високој трави степској, као кад тица прне у зелено цбуне.

Сад остаде Власин сам у сред степе са својим јадом и егедама. Дуго их је посматрао из даље, но мало по мало па их пригрли уз срце. „А као за што не бих свирао“, помисли он, „овде, где ме нико не види и не чује, до једини бог; и зар може то бити грех, од овог дрвета, које је он саздао, измамити звуке.

Око њега се плаветнила степа а пролеће је откало мирисну и слатку мелодију у сваком цбуну, у сваком цвету. Око њега су вујале хиљадама чела и изгледаше као да вујањем својим славе бајну природу. Па и тице су певале под ведрим небом у златном сунчанилу. Он устаде, погледа око себе, превуче гудалом преко немих жица и за тим прислушкиваше. И све у даљини изгледаше као да с њим заједно прислушкује; и глас за гласом измамљивао је он од немих жица и — на једанпут, као да га обузе нека чаролија, он разумеде ону непознату и тајанствену мелодију у својим грудима. Она је све јасније и јасније одјекивала у чаробним егедама, које је он, наслонио на своје раме. Он није знао, од куда то, нико га томе није учио. Стојао је у сред степе, свирао је и певао а срце му беше слободно, као орао кад прне небу под облаке, или као Козак на свом коњу.

Био у селу, био на раду, увек би сакрио своје егеде као какво благо. А пође ли у шуму или у широку степу, увек би кришом и њих собом увео, те би их метнуо на срце своје и тамо, где га нико од људи не види и не чује, ту би их извадио испод своје дуге грубе кабанице и почео свирати.

Тако једном беше вече тихо. На ведром небу треперили су неброј звезда, а он је стајао у степи, гуди она својим егедама и мамио из њих слатке и тужне гласове. Око њега беше све тихо и мирно и ништа се није могло чути, па ни цврчање скакаваца, који иначе све гамижу по зеленом мору степском. И изгледаше, као да су се пробудили и њему се тајанствено придружили духови погинулих јунака, који од последњих битака са Мусломанима и Татарима почиваху мирно у великим, веленим гробовима степским. Степа поче да збори, а поветарац, који је дувао кроз високу степску траву, донесе собом тужан глас. И сад на један пут захори се у плаветном и мирисном ваздуху степском стара, скоро заборављена песма о неком козаку Хмелницком. Глас се све већма и већма к њему приближавао и — кад на један пут помоли се вила из зелених таласа степ-

оснивају и нека потпомаже слична друштва и код Срба, Немаца, Словака и Румуна јер држава је мајка свију нас, па треба све синове своје једнаком љубављу да љуби. Држава дакле не би смела никако да потпомаже таква друштва једне народности, јер тиме наноси штете осталим народностима, осталим синовима својим. Што једном чини, треба и другом. Најмање пак треба синови поједине народности да потпомажу таква друштва, која иду на то, да њихову народност у своју претопе. То је самоубијство, које су кадре само присталице кикиндског програма да над собом и својом народности изврше, као што су то у више општина и делом доказале. Народ не сме тим трагом поћи. У том погледу угледајмо се на ердељске Сасе!

Нека Мађари оснивају и потпомажу друштва за ширење мађарског језика, а ми љубимо нашу милу домовину, поштујмо Мађаре и друге народности што с нами заједно у овој земљи живе, али не дајмо, што је наше, већ се упнимо из све снаге да све већма културно напредујемо и да још већма национално оживљавамо.

У том лежи наш спас, тиме ћемо осигурати своју будућност! **Л. Н.**

ЈЕ ЛИ КРИЗА ИЛИ САМО ПРЕЛАЗНО СТАЊЕ?

Када је оно зимус био у мађарском сабору на дневном реду бице за земљорадњу, трговину и занатлијство, пала, од стране многих мађ. посланика, и опозицијоних и владиних, многа крупна и важна реч о материјалном стању ове земље. Па из свију говора, што су их посланици том приликом говорили, могло се видети, да се и ти посланици и сав образовани свет ове државе у томе слажу, да је код нас данас одиста рђаво, да је наше материјално стање прилично неповољно и да се ми налазимо већ у земљорадничкој кризи. Министру привреде је међу тим испало за руком, да добије од сабора новац, што га је захтевао, за тим се све утишало, земљорадничка криза није се више спомињала у сабору, ми смо данас опет онде, где смо и пре били, мирни смо, јер нас нико не подсећа на болове и сад је опет све као што треба у Угарској.

Али не, није то све тако. Ово дана говорио је некадањи министар привреде, а садањи министар комуникација барон Кемењи као председник ердељског земљорадничког друштва у Колошвару пред „отменом“ и млогобројном публиком, а предмет говора му беше земљорадничка криза у Угарској. Г. Кемењи сада је министар комуникација, али је пре две године био и министром привреде, па с тога мислимо, да нам се неће замерити, што мислимо да на овом месту говор му пропратимо.

Пре свега признаје и сам г. министар, да су по Угарску одиста црни дани наступили: Цена нашим производима и фабрикатима је јако пала и још непрестано пада, наша је трговина заљуљана и не стоји више на сигурном темељу. На то немамо шта рећи, јер је г. министар говорио свету истину, али он наставља даље и вели: „то обично називају земљорадничком кризом,“ па се онда труди да докаже, да сви они немају право, који тако мисле, а ево како мисли он то да докаже. Пре свега признаје и сам, да овако, као што ми данас имамо комуникација, није никако чудо што наше жито не може да издржи утакмице са американским, руским, мисирским и индијским житом. Признаје, дакле, сам министар комуникација, да немамо довољно комуникација, а што их опет имамо, да се не можемо њима као што треба користити. Нашем злу не треба, дакле, тражити узрока с поља, већ у својој кући. Но ни по јада, да је само на том остало, али г. министар тврди, да зло — а то је сувишна производња — не постоји само код нас, већ у целом свету. Ма добро, ал ето тај се свет труди и жури, да то зло не буде тако велико, а што је најглавније тај свет је већ успео да баш наше жито стера у буџак. Криза је, вели г. министар скуп зала за чим долази или коначна пропаст или поболшање. На основу таквог одређења мисли г. министар, да стање, у коме се данас налазимо није криза, већ само прелазно стање, и то тако, да се имамо поболшању надати. Оно „скуп зала“ по речима самог г. министра ми разумемо зла која могу да наступе као последица сувишне производње и на индустријском и на агрикултурном пољу. Зато, што се та зла не опажају на оба поља и код нас, мисли г. министар, да се ми данас налазимо само у прелазном стању. Али добро Откуд ће код нас да наступе зла на индустријском пољу, кад ми и немамо оне индустрије које има запад? Наша је држава агрикултурна земља и према томе зла, која се код нас појаве на агрикултурном пољу могу се слободно узети као скуп свију наших зала.

Ми од наше стране знамо и за прелазно стање у агрикултурној историји једне или друге државе, али до тог се стања долази сасвим редовним и природним путем, а никако скоковима и процесима, који саму државу могу у опасност да доведу, па може бити да држава и пропада с тога. Ево, како ми схваћамо прелазна стања: у главном можемо три периода да разликујемо. У првом периоду се саразмерно према површини земље мало производи али се и мало троши око произвађања, у другом периоду производи се више, али су и трошкови већи и то тако да се више потроши него што се произведе и напослетку у трећем периоду производи се још више него и у другом периоду али су трошкови око производње сада мањи. Ту између појединих периода постоји прелазно стање, и сада на сваки начин, да се то прелазно стање не осети, мора бити здравих државних основа тако, да се нарочито прелаз из другог у трећи период не примети и неосети. Агрикултура у Угарској је одавно путу, да дође у овај последњи период, а до данас је већ требао процес да се сврши, али то није могло бити, јер се последње прелазно стање претворило у земљорадничку кризу.

Г. министар није то имао на уму, него је хтео и себе и друге да утеши тиме, што се цео свет бајаги налази у некој невољи. Ал нека, нека је на послетку све то тако као што он тврди, али зар се ми с друге стране опет налазимо у истом положају, у ком се данас налази Француска, Немачка, Енглеска? Та то су данас индустријске државе, а после да кажемо онако прост то: оне су прекужиле већ одавно болест, од које Угарска још и данас пати. Нами зло стање „целога света“ неће ни најмање помоћи, и не би требало њиме да се тешимо, јер ето, ма како да је том свету тешко, он хоће зло да стресе са себе, али тако, да нами још више науди, — хоће да нас победи. То је борба за опстанак. и ми смо у тој борби већ тако сузбијени, да смо остављени том свету на милост и немилост.

Волели би, кад би се од своје стране варали, па временом онако да видимо ствар, као што нам је данас министар комуникација представља. Али знаци данашњег нашег рђавог материјалног стања и болести, од које данас патимо и сувише су јасни, а да би се могли варати. Наша је трговина из темеља пољуљана, нико данас у Угарској није сигуран, да ће му подузеће за руком испасти и само је још мудри и лукави Јеврејин у стању да своје „интересе“ чува као што треба; али увек на штету осталог становништва у Угарској. Народу је већ догорело до ноката; њему већ није мила више ова отаџбина, већ се сваким даном све више и више сели из ње и тражи другу постојбину. Пореза се не може више редовним путем да скупља, већ се утерива и нашем се земљораднику за то све износи из куће, он остаје го, остаје без средстава за живот Па поред свега тога ми имамо да сносимо из године у годину све већи и већи државни дуг. Истина је то, што г. министар тврди, да Угарска данас више производи него пре 20 или 30 година, али је истина и то, да данашњој влади не би било доста па још и двапут оволико да производимо и уз то да можемо те производе онако да употребимо, као што захтевају и државни али и интереси свега угарског становништва.

Данас се наша земљорадња налази у прелазном стању између другог и трећег периода, али у Угарској зато опет влада у овај мах земљорадничка криза.

Вул.

Политички преглед.

Министар комуникација барон Кемењи држао је 17. о. м. као председник ердељског земљорадничког друштва у Колошвару говор, у коме својим слушаоцима силом хтеде да црну слику нашег материјалног стања направи шареном. Није ово, вели г. министар, земљорадничка криза у нас, већ само прелазно стање и према томе не треба се плашити овога стања. Ово последње није изрично речено, али се може закључити из говора министрова. „Да се помогнемо сами, па ће нам и бог помоћи“, тако завршује г. министар свој говор. — У осталом ми у данашњем броју доносимо чланак услед тог говора.

Хрватски сабор сазван је за 6. април.

Српска скупштина сазвана је 3. априла и то опет у Нишу.

Кнез Орлов руски посланик у Паризу умр'о је. Кнез Никола Алексијевић Орлов био је пре него што се одао дипломатским пословима војник. Учествовао је у битци код Силистрије, где је једно око и једну руку изгубио. Најпре је заступао Русију у Бриселу, затим 1870. год. у Бечу, па онда оде год. 1872. као посланик у Париз. Као књижевник на војничком пољу написао је на руском језику историју пруског рата год. 1806. —

Пад француског министарства. 18. тек. месца принудила је француска скупштина министарство Феријево да даде оставку. Француска војска у Тонкингу претрпила је поразу; сваки ће се четврти батаљон мобилизовати, новој влади ће се одобрити кредит од 200 милијона франака, а Париз је узрујан као на дан седанске поразе. Ево да испричамо у кратко догађаје. Влада је у питању Тонкинга учинила погрешку. Потукла се чак и с Кином, а није јој објавила рат. То је била слабост. Међутим и француска скупштина није била како ваља. Она је само мумлала, гунђала, али не умеде да једном енергично тражи озбиљан рат или мир. На тај начин је Француска водила у Тонкингу млаку политику. Министарпредседник Фери је забашуривао ствар; није имао куражи да призна поразу, није смео тражити ни одела ни новаца ни доста војске. 16. тек. месеца потукли су Кинези француску војску код „првене реке“ (Лангкоа) и пораза је пореметила Француској све војене планове. Влада је улепшавала и тајила прошле поразе, ал једном је морало право стање Француза у Тонкингу избити на површину. 18. тек. месеца то се стање није више могло сакрити.

Влада је изишла пред скупштину с предлогом, да јој се даде 200 милијона франака кредита. За тим је устао Клемансо и рекао уз бурно одобравање скупштине, да они овој влади неће ништа дати, шта више неће с њом о обрани части француске ни говорити. Влада је хтеле да се прво реши питање о кредиту, па онда питање о поверењу. Скупштина је одбила тај предлог, и закључила је огромном већином, да се најпре решава о томе: има ли влада у скупштини поверења. На ово је изјавио Фери, да његов кабинет одступа. Није чекао ни да му кажу изрично: „Нећемо те“. Париз је узрујан а вечерима се купе по улицама велике гомиле. Изгледа, да ће Фрезине саставити кабинет.

Загреб и Јевреји.

Пошто се отворила посебна рубрика у многочитаној и уваженој „Застави“, која вели, да ће износити на видик како и у колико упливишу Јевреји на нас, ево ћу у том правцу о Загребу да речем неколико речи:

Бацимо ли поглед у прошлост за 10—15 година, ту ћемо видити прођемо ли кроз Илицу, Јелачића трг и почетак Дуге улице знамените српске и хрватске трговине, као: Црнадка, Диздара, Шевића, Пелеша Петра, Пелеша Пају, С. Гавелу, К. Смодека, Стрмса, Јаванда, Хајдина старог и младог и т. д. за тим велетржце Решковца, Мусулина и т. д., па где су сви ти трговци? Било па их није, нестало их као пене на води. Подмладка од то доба имамо само 3 г. г. Лесковац, Шрајбер и Гвезда творница стакла! Је ли то накнада за бивше трговце? Није! Рећи ће се: што је било за то неда чивут ни пребијене паре — то знам — али последице тому треба тражити — а те су по мом мнењу ове: Наш трговац од природе није научен швиндлу, те је радио како је од оца, господара или у трговачкој школи учио; он не зна начина, како треба народу гулити кожу, он је неук у банкротству: али су Чивути друга секта, — н. пр. кад је Чивутин своје дете послао да му донесе воде, он га је прво избио — кад га је дечко запитао, зашто га туче, кад није ништа скривио — одговори му отац: „зато, да не би крчаг разбио, јер ће онда касно бити!“ То је њихова метода по оној пословици: „После кише јапунце не вреди!“ Зато се већ од детињства морају деца штедњи и начину приучавати, а то је код нас опет немогуће; они нерефлектирају, да би им деца што друго била него оно што су и они — шпекуланти! Дочим је код нас помама за господством, мајстори различитих производа морају пропадати кроз конкуренцију Чивута, јер ови раде са фабрикантима! Још једно својство а то је најглавније кога се Чивути придржавају и што им помаже у њиховом швиндлу, то је народност. Они се играју са светињом народа; кад је Чивут могао што друго бити него — Чивут! Они се увек знаду прилизати владајућој односно доминирајућој странци, те бити велике патриоте — док се ради за — џеп! настане ли тесно, ето их за час преко Драве — јер новац светом влада, а они су његови господари!

Место тих великих српских и хрватских трговина посели су — Чивути! Ено па Јелачића тргу где се дижу поносито у вис куће Васертала и Баумгертнера, за тим браће Кронфелд. У Дугој улици погледати треба њихове трговине, у њих је по цели дан као на вашару и сви су дошли са „пиклом“ на леђи! Јест, они се издају за Хрвате, а нашој браћи реци то па си највећи патриота хрватски — али се, господо моја, са голом речи патриотство и родољубље не показује ништа. Ако Чивути учине какав мали поклон, то чине само зато, да дођу на глас, те да после могу на даље швиндлерај терати, једном речи, тим се праве популарни! Ал није све злато што се сија — није ни оно мед што са њихових усана тече, свака њихова реч бодеж је за срце нашега народа.

Ето вам Најмана, Шпицера, Хабермана (који је фалирио, па сад два дућана има) Дајча, Корницера, Вакслера и др. — Она двојица горњи мењали су можда пет пута фирму, сви су продаваоци одела — одела, која су као тобоже на пољу изложена, украшена су са картонима тробојним, на којима је цена роби. Зар то није швиндл?

Нема дана кад која трговина не изникне као печурка преко ноћ — ту су разни Базари : бечки, загребачки, грило, хрватски (2.) и т. д., а поседници су њихови — Чивути. Најновија фирма која се је на место Пелешеве трговине подигла (Пелешева кућа) јест Штрасбергер трговац одела — он се хвалиса како је отишао у Беч са 10.000 фор., накуповао одела за 25 000 фор., а они 10.000 натраг донео; што значи — робу је добио на веру, за годину дана знамо шта ће се десити, а после две године отвориће две трговине и градиће кућу на најлепшем месту града! Ето и то ће се звати — патриота. Ето н. пр. Макс Штерн трговац брашна са Пристером, такође веома богатим Чивом, — он је у свом патриотизму за — џеп, претворио своје име Макс у Милан а Штерн у Звездић! Колика иронија! Није ли то погрда?!

Данас је донео „Позор“ вест, да се је врли родољуб (?) (Жидов) Броћовин, заручио и т. д., дакле су по „Позоровом“ мишљењу и то родољуби? Ја велим ако смо сви такови — не било нас!

Шта су ти људи народу добра учинили? Погледајте редом по доњем граду трговине — потрудите се па их пребројте, па ћете видети да имаде 104 јавне радње чивутске, словом једну стотину и четири осим неких и неких споредних улица. А колико наших има? **трећина** непотпуна! Све знаменитије трговине у њиховим су рукама, па и сама творница кожа, која кужи цео град и која се у граду налази — у њиховим је рукама. Колико се пута радило о премештају њеном — колико је про-

---

ских. Лице јој било дивно а из црних очију сипале су варнице. На млађаним јој грудма висиле су коралке и дукати. Не, то није била Русалка, јер витице, покривене белом марамом нису биле плаве, не, но црне као угаљ. Преко везене кошуље и шареног капута имала је отворену сукману, отворено плаве боје. Власину задркта срце, то је била Далена. Три корака стајала је пред њим и у забуни својој откинула је један цветић и још један — „зар си ти то, што тако лепо свираш?“ рече она на послетку.

Власан не рече ни речи, него узе егеде и стаде свирати; пође полако из степе и у тај пар заиста изгледаше, као да у егедама му лежи нека чаролија. Далена пође за њим, с почетка стидећи се и устежући, но све брже и брже. И гле ено је сад, где наслони поверљиво своју малу ручицу на његову снажну мишицу. Он поче да пева а она му се придружи својим јасним гласом, као сребрно звонце уз јасно црквено звоно. Дуго су тако ишли заједно певајући као две тичице, кад се у пролеће љубе на мирисном грању густог џбуња.

Од отог вечера састајали су се с дана у дан у степи а нису један другом ни заказивали кад да дођу. Власин се на једанпут погордио. Ишао је кроз село с егедама и није више гледао у земљу. Кад би засвирао у егеде све девојке као слепе иду за њим, али он на њих није ни гледао, он је свирао само за једну, која га је при чистом звезданом сјају очекивала тамо, где се степа као море таласа, сјаји, шапуће и жубори.

У селу се пак много шта о њему говорило. Тако неки говараху, да има чаробне егеде те с њима очарава девојке. Једне суботе изашли момци и девојке с вечерња и скупили око цркве. Старији људи и жене постајали се су унаоколо и наслађивали се гледајући како младеж игра. И Власин баш изађе из цркве. Под пазувом је имао егеде. Тада на један пут повикаше њих двадесет или више: Разбите му егеде, баците у воду тог мађионичара. Најпродрљивији младићи навалише на Власина. Он пак узе своје егеде и поче свирати. Сви стадоше као уковани, и кад звуци све јаче и јаче почеше да се разлежу, тад заиграше сви младићи и девојке а на послетку почеше и старији поигравати и нико више ни помишљао није на то, да га ма и малим прстом дирне.

Стари Бецкор пак оде једног дана свећенику и поче се тужити и проклињати Власина, што му је вчер Далену својим чаробним егедама очарао.

Свећеник зглади седу косу са чела свог, насмеши се и рече: „И заиста, да у тим егедама лежи неки чар, али тај чар ви не разумете, тај чар ни мало не вређа бога.“

„Па шта да радим?“

„Подајте му Далену за жену. Та зар није он најбољи момак у Сотвинки? Ја га баш знам, та и ко ће га знати, ако га ја нећу.

Стари Бецкор уздане, али му не поможе ништа.

Данас је Далена Власинова жена. Кад њих двоје иду заједно кроз бујну и зелену степу и кад зазвуче егеде а њихови се гласи стану дизати небу под облаке, рада заиста нема у целом свету сретнијих људи од њих двоје.

С. Ж. П.

теста од грађана било поради ње, — ал глас народа остао је глас вапијућег у пустињи! Опет кажем, они су господари ситуације — у њиховим је рукама новац и . . . а новац светом влада!

Усљед тако развијене акције и такове конкуренције, наши трговци и занатлије морају пропадати — сав је Загреб скоро у њиховим рукама — а идуће генерације неће бити 5 трговаца Срба и Хрвата — бити ће све сами Чивути!

Како да се тому злу доскочи, на томе се мора радити! та рана на нашем телу мора се излечити — ал како? Крајње је време, за 5 година биће можда прекасно — јер ће и трговачко-обртничка комора доћи у њихове руке.

Угледајмо се у Чивутина, који је тукао своје дете да неразбије крчаг — или у ону нашу: „месло кише јапунце не вреди“.

Истинчић.

ДОПИСИ.

Српска Неузина, 10. марта. Из овог чисто српског сеоцета још нико да вам се јави; а немојте мислити да уз сеоску монотонију мора доћи и застој. Није увек тако; а ове вести знам да ће обрадовати све читаоце „Заставине“.

У кратким потезима нацртаћу вам наш друштвени живот. Верујте ми, да има врло много истине у оној изреци: какав поп, онакво и село. И ми смо те ретке среће, да имамо свесна свештеника. Једва да нас има 1600 душа, па ипак ми плаћамо нашег честитог учитеља боље него н. пр. варош Бечкерек, а о околним местима да и не говорим.

Лане се основало код нас под руковођењем г. М. Стојковића учитеља, црк. пев. друштво, које се састоји из самих ратара и ратарака, и оно лепо напредује. Прошлог летњег св. Николе приредили смо беседу скопчану са црквеном прославом, на коју је дошао силан народ из околине. Чисте користи од беседе преко 100 фор. уложено је у штедионицу и тиме је положен темељ за оснивање срп. вероисповедног школског фонда. —

Наш се народ овде већином бави земљеделством, ал по примеру и упутству нашег честитог свештеника г. Паје Телечког, пригрлили су особито старији људи рационално пчеларење, које им доноси знамените користи.

Бистро око нашег свештеника увидело је, какве велике користи може донети наша паша, која је врло добра.

Његовим примером и настојавањем ми се заиста много користимо пашом. А ево како: купимо мршаву марву, па је овде за три четир месеца угојимо тако, да је после по скупе новце продајемо. — И опет велим: ваљан свећеник у селу може много добра да учини. Леп је доказ наше сеоце, које не само у моралном, него и у материјалном и културном погледу лепо напредује. —

Шовељ.

Вести из места и са стране.

Прослава Ћирила и Метода Јављају нам из Вршца: „Прошле недеље била је у нас црквена скупштина. Том је приликом дошло на среду питање о прослави хиљадугодишњег помена Ћирила и Метода. Одбор црк. скупштине се већ пређе изјавио за то, а и црквена скупштина се једногласно одазвала том предлогу. Закључено је, да се на дан прославе 6. априла служи служба, а да на њој учествују учитељи и ђаци као о сваком другом великом празнику.

* * *

Из Сомбора јављају, да одбор црк. општине чини велике припреме око свечане прославе хиљадугодишњег помена Ћирила и Метода.

* * *

Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња намерна је, да око ђурђева дне о. г. приреди у корист своје благајне једну дилетанску представу. У то име већ су набављена и одабрана два немачка шаљива комада „Elene freudige Ueberraschung“ од Гернера „Wie Zwei Tropfen Wasser“ од Јулиуса, који се већ преваћају. Неколицина одличних госпођа и госпођица овдашњих већ се примиле да суделују, а и мушки радо пристају у то коло, те су тако сви изгледи, да ћемо и пре доласка народ. позоришта уживати овде у лепој глумачкој прикази. Наш познати вештак у тој струци г. А-Хаџић примио се, да учи ове дилетанте.

Радујемо се, што можемо овде јавити, да ова задруга прибира све већи број чланица, тако се ове године уписаше за нове чланице ове: Милица Авичића, Љубица Вукићевић рођ Бекић, Леонтина Вуковића, Марија Димитријевића, Корнелија Димитријевића, Јелисавета Милутиновића, Анка пл. Новићка, Гизела Поповића, Грофица Анастасија Ритберг, Ангелина Стефановића, те тако та задруга броји већ 190 чланица.

Јављају нам из Лежимира, да је овдашњи свештеник једне сватове из Грчуревића у четвртак сиропустне недеље, који су на венчање пред цркву дошли и истом се свештенику пријавили, невенчане куће отпустио. Овај догађај тако се збио: Младожења свих сватова дошао је био реченом свештенику у недељу на месне покладе и предао му је диспензацију од духовне области, којом му је дозволено, да може у брак ступити. Кад је ову диспензацију свештеник прочитао, рекао је младожењи, да му у четвртак сиропустне недеље дође и да ће га венчати. Кад је младожења са сватовима на уречени дан дошао, почео је свештеник свакојако извијати, и најпосле рекао је, да диспензација није добро написана, па да тако он венчати не може, него нека оде његовом свештенику да га овај венча, јер он има црвен појас. Да диспензација није добро написана, ми сумњамо, али шта је свештеник хтео тиме постићи, ми нисмо кадри погодити, али што ми не можемо да погодимо ни по јада, него је то младожењи пресело; што он не беше толико оштроуман, да попину жељу погоди, јер је за то невенчан са сватовима кући отићи морао. Оваковим самовољним и незаконитим поступком огрешио се наш свештеник на две стране, и о наредбу своје духовне области и о наредбу високе владе, где и једна и друга најстрожије забрањује конкубинат. И онда нека ко каже, да немају право управне области, кад се на многе свештенике туже, да конкубинат потпомажу, и да им шта више у наточ раде. Наш поп Ћирић доста је самовољан, а највише нам је с тога огадио, што се почео са које ким дружити, што му никакве особе „ти“ кажу, што је нашем најбољем сажитељу неколико зуба избио, када га је преко својих степеница ни крива ни дужна на улицу избацио.

Једна списатељка пред судом. Под 16. мартом пишу нам из Беча ово: „Јуче и данас стајала је пред штампарским сенатом (бечког земаљског суда) г-ђца Јозефина Јурик. Она је пре кратког времена написала антисемитску брошуру: „Epistel gegen die allgemeine Verjudung“ (Arau 1885.) и та је књига конфискована. Списатељка је на суду улагала призив против конфискације. Јуче су пред судом прочитана спорна места њене књиге, а данас је она та места бранила. Говорила је беспрекидно два пуна сата, одмерено, ладно и с таквим познавањем штампарског закона, да је све слушаоце (међу којима беху многе женскиње) па и саме судије до највећег ступња задивила. Пошто наш закон у редовном штампарском поступку не дозвољава да се по правилу окривљеник сам брани особито ако је женско, то је као бранилац г-ђице Јурик фигурирао познати антисемитски вођа у Бечу г. Патаји Његов говор беше разложан и у сваком погледу изврстан. Исход парнице био је тај, што је конфискација потврђена а списатељка је ослобођена од свију трошкова и сваке даље казни. Гђца Јурик се пре неког времена бранила због сличног дела пред судом у Цили, па је такође ослобођена. Личност списатељке (која ће по свој прилици бити Словенкиња) доста је незнатна. Мала је и није лепа, али цео лик показује напредну интелигенцију. Кад говори, онда је врлo пријатна. Јеврејски листови о овој парници не доносе ни речи.“

„Просјета.“ Овако ће се звати нови недељни лист, за јавне интересе, привреду и забаву, који ће излазити у Сарајеву почињући од Ускрса а под уређивањем г. Јове Видића. Цена је листу годишње 6 ф. Међу осталом вели се у позиву овој: „Стојећи на земљишту искреве лојалности сузбијаћемо сваки покушај од стране разнијех себичнијех непријатеља нашијех, који би покушавали да буди којим начином, помуте у нашем народу свијест о лојалности и поштовању законитог поретка.“

Исељавање Срба у Србију. Читамо у „Садашњости“: „У Мокрину ће 90 српских кућа да се опустоше. Близу 500 душа из тих 90 српских кућа спрема се, да се сели у Србију и да насели нови Мокрин у околини Ниша.“ — Какви узроци гоне браћу из Мокрина на овај корак, лако је увидити. Ми смо у једном од прошлих бројева „Заставе“ донели белешку, да у Мокрину има пусте земље, земље забадава. Откуп те земље, који морају Мокринчани кроз четрдесет година плаћати; порези и прирези тако су велики, да људи напуштају ту земљу ма да имају „права“ на њу. Та „права“ су тако скупа, да их се свако ратосиља. И ово је парче такозване иберландске историје. Читава ствар са иберландом испала је како не треба, и читав дистрикт иде весма првим приликама на сусрет.

Нови Сад, 19. марта.

Одбор наше црквене општине држао је своје последње две седнице 5. (17.) и 12. (24.) марта о. г. Важније ствари, што су на тим седницама решене, ово су: На првој седници 1.) Узима се на знање, отпис врховног патроната срп. вел. гимназије у Н. Саду, по коме се одобрава избор патрона и старатеља те гимназије. 2.) Узима се на знање, отпис епарх. административног одбора, у коме се исказује, да су рачуни од год. 1881. 1882. и 1883 прегледани и за добре нађени са овим примедбама: да се од сада у тим рачунима увек и вредност иметка фундацијоног и општинског означи, да се разлучи општинско имање и назначи у колико је општинско а у колико појединих храмова; код примања од храмова има се осим дотичног тутора и сам акт, по коме је приход утицао, да назначи; да се приликом прављења рачуна у генерални извештај уведе: да ли је у појединим позицијама постигнута предрачуњена свота или је било дефицита, па ако је ово последње случај, како се диференција покрила. 3.) Предрачун за 1885. од епарх. административног одбора одобрен. 4.) Бира се пододбор, који ће имати по отпису епарх. конзисторије нову поделу парохије да изведе. 5.) Усваја се молба овдашње јеванђеличке црквене општине, где се моли за добровољан прилог на подизање њихове нове цркве на сењској пијаци. Одређује се на ту цел 50 ф. припомоћи. 6.) Српској читаоници у Н. Саду дозвољава се, да се њено певачко друштво може у просторијама срп. више девојачке школе певању учити. 7.) На подизање цркве на „Плитвичким језерима“ у Лесковцу одређује се припомоћ од 10 ф. и да се купе прилози. 8.) Решено је, да се умоли епископ бачки за дозволу, а саборски одбор за одобрење места на земљишту резиденције бачког епископата, да се велики општински крст тамо пренесе. 9.) Главна скупштина биће трећи дан Ускрса у 9 сати пре подне. На другој седници решено је: 1.) Да црквена општина прослави хиљадугодишњицу смрти првог словенског апостола и просветитеља Методија. У ту цел да се преко новосадског протопрезвитра позову сви овдашњи свештеници у саборну цркву и ту на дан прославе да се служи служба божија. За тим да се замоли патронат срп. вел. гимназије, да ђаци на овом заводу певају у цркви, као и патронат вишт девојачке школе, да ученице ове школе такође присуствују овој свечаности. Основне школе толико да буду том приликом заступљене, колико још деце може стати у цркви. Један од свештеника да се замоли, да на дан прославе држи сходан говор у цркви. 2.) Задруга за међусобно помагање и штедњу даје на фонд више девојачке школе 100 ф. а на фонд срп. вел. гимназије 200 ф. 3) Решено је, да се калдрмише порта испред саборне цркве (страна од сокака). 4. Решене су 49 рекламација за парохијал, од којих су 2 сасвим избрисане 29 уважене и смањен парохијал; остале нису уважене. —

Народна просвета.

Школа. — Књижевност. — Уметност. — Позориште.)

Наше народно позориште.

(Наставак.)

Почињемо са г. Ружићем. Он је тако рећи, лав дана; глумац и вештак од главе до пете. Ове речи мало изненађују, што судећи по почетку, не изгледаше расположење према њему тако повољно. Но све по заслузи. Ако је уводно био говор о слабом напретку, то се однаша само на целину. Зато поједини чланови могу ипак бити напредни. Треба само представити, да је народно позориште већину од својих најизврснијих глумаца изгубило и да су на њихово место нове, млађе снаге ступиле, које и ако напредују, ипак још нису достигле своје одабране пресходнике. У том случају, као што се види, може позориште не показивати напретка, а чланови бити напредни. — Код г. Ружића не може бити много разговора о напредовању, као што код Салвинија, Росија, Коклера, Далбера, и др. подобних може само бити разговора о расположењу каквога су били при овој или оној представи за приказивање. Обраћамо ипак пажњу на пређе наведену изреку „не може бити много разговора о напредовању“, јер неко извесно напредовање не сме да се искључи. Дух времена то захтева. А уз то г. Ружић још није у оним годинама, где моћ напредовања код човека исчезава. Да би пак код њега вештина још и даље се усавршила, требало би још неколико њему дораслих глумаца, с којима би имао да се надмеће. Надмећање даје човеку чвршћу вољу и већу драж за успехом и води к савршенству. — Међу најбољим улогама г. Ружића спада свакако Лудвиг XI. Карактер тог владара, како га је Делавињ створио, је доиста психологичав проблем. У г. Ружића беше живо и верно изражена слика тог моћног, лукавог и свирепог краља, који, гоњен страховитим сенкама раздражене му фантазије, оконча своје последње дане у страху и непрестаној сумњи, опкољен извршитељима његових крвничких налога, несит људских жртава још и у крајњим часовима живота свог. Зверско срце, безграничва осветљивост, безобзирна себичност, самообмана, страх од смрти, сујета, лукавство, привидна доброта и благодарност, лицемерство, сумња према рођеном детету, злоба да ће га у влади кад тад заменити и никад незаситимо славољубље, — све то приказа г. Ружић са изредном вештином. Но ова доби тек онда своју праву оцеву, кад се г. Цветић са београдског позоришта за њим у тој истој улози нашем свету приказа. Код те прилике се даде јасно видети од каквог је значаја дар. Ревност, воља и неуморан труд с једне стране, а поред свега тог још и дар с друге, ненадмашен, победоносан. Г. Цветић је добар глумац, ал са г. Ружићем се не може мерити. — Но није ни он (Ружић) у свима улогама једнак, а томе. држимо, да је расположење према улози узрок, често пак и према саприказивачима. На сваки начин приказује се с већом вољом поред добрих него поред лоших глумаца. Но у том случају је мало чудновато, зашто г. Ружић, могло би се сватити, намерно не учествује, кад нам г. Јовановић са београдског позоришта, као гост на позорницу изађе? Тако беше пређе, тако је и сада било. Кад се поред доброг глумца с већом вољом представља, онда би г. Ружић требао такову прилику с раширеним рукама да прихвати, особито онда, кад изабрани комад две главне улоге у се садржава, као „Марки Вилмер“, где г. Јовановић даде тако дивно војводу. Зар он ту није могао играти маркиза Вилмера? . . и зар не беше могућности стећи лаворике у обим улогама? Та, публика би једва дочекала, да угледа опет једанпут два одабрана вештака. Наведосмо Лудвика XI. као једну од најбољих улога г. Ружића, а набрајамо још његовог Бернара, Фабијана, Лајхта и Македаја, којима је своју разноврсност показао и такође се веома одликовао. Толико о Ружићу глумцу, а сада да пређемо на Ружића управитеља. Као таквом не може му се похвала изрећи. Неке недостатке, који се и на њега односе, нагласисмо, кад је о целини говор био. Да ли је г. Ружић позван уједно и наставник глумачког особља бити, не знамо, ал кад таковог засебног нема, држимо, да настава не може другоме, него њему у део спадати, јер неко мора упућивати млађе снаге, а под постојећим околностима, ко би чинио то, ако не он? Управа и настава су код мањих позоришта готово увек спојени у једној особи, а тако је било и за време кад је г. Ђорђевић управитељ позоришта био. Но онда се на образовање младих глумаца већа важност полагаше него данас, а и већи је успех био. Систематично поучавања као да је отпало код нашег позоришта сасвим. Сваки глумац је мал да не на себе самог упућен, а још више глумице, јер глумци бар имају г. Ружића, на кога се могу, у колико се једна струка другој приближује, угледати; али на кога да се глумице угледају? Глумице, која са г. Ружићем на једној висини стоји, ми немамо. Старије су тамо где беху пре десет година, но с том разликом, што тада код њих неке мане и погрешке још не беху окореле и лако за поправити; данас је то врло тешко. Редак је глумац или глумица који се сами усавршавају, без упутства; у том случају обично и најдаровитији достигну неки извесни степен савршенства, после опет пођу натраг и зађу путем једноврсности, где и остану. Управитељева је задаћа кад се код појединих нарочито млађих глумаца или глумица та стагнација појави, да им у помоћ притече и да их опет на пут даљем напредовању изведе. Ту вештину пак није г. Ружић показао. Наше старије глумице се налазе на жалост већ од толиких година у стању највеће стагнације и једноврсности, а г. Ружић као да то ни не опажа. Први вештаци нису увек и најбољи учитељи. Нећемо испитивати шта је узрок, да г. Ружић са управом не показује повољне резултате, ал их констатујемо. Ствар је позор. одбора у Новом Саду да своју пажњу на ту околност обрати и да увиди, да за уметничког и позорничког управитеља, нуз то глумца и редитеља једна особа није довољна и да је већ крајње време, да се за бољи уред побрине. Г. Ружићу се најпосле не може ни замерити, што кад већ не може четир дужности сам да потпуно врши, волије да пренебрегне другог, него самог себе. У осталом познато нам је, да су му и односно управе везане руке и да не може увек оно да спроведе, што би по позориште од користи било, већ се често мора налогу повиновати, који му из Новог Сада стигне. Тамо опет млого не разбирају, већ му упућују чланове и позоришна дела, која за позориште и јесу и нису.

Враћамо се одбору народног позоришта и најучтивије га питамо, не би ли боље било, кад би мало разгледао, или дао разгледати оне комаде, који су народ. позоришту упућени, и оценио, да ли су за позорницу или не, да не би народ трошио новце и за онаке комаде, у којима за њега ни поуке, ни забаве нема, — кад би се за опстанак нашег позоришта мало озбиљније побринуо, а то би само тиме учинио, кад би народ позоришту специјалног управитеља набавио, који би око подизања нових глумачких снага прионуо, које би у стању биле г. Ружића временом заменути, глумачко уметништво код нас уздићи и глас нашег позоришта распространити, — да не дође до растроја; овај је пред вратима и наступио би, чим би г. Ружић буди каквим поводом побуђен се нашао да народ. позориште са другим замене, што ми пак не желимо, ал које се ипак може десити. Треба гледати док је време, да нам народ. позориште не опадне и — не пропадне.

Од глумачког мушког особља заслужује, после Ружића, у првом реду г. Димитријевић похвалу; он је једини, на коме се непрестано напредовање опажа. Он представља понајвише љубавника, често се и прихваћа карактерних улога. У свакој је добар, ал у карактерној комици изванредан. Но изгледа, као да он већу вредност полаже на свог љубавника. Ако је то доиста, ми би му рекли да нема право, јер ни у једној струци не уздиже се његов глумачки дар тако, као у карактерној комици. Ту му је сваки покрет, свака реч успех. Његов Адолар је ненадмашим и вредио би му ангажман на

првим позорницама. Међу његовим изврсним улогама спада још Морис Саксонски, војвода Динује, кир Ставра и пр.

Поред г. Димитријевића именујемо г. Лукића, који је улоге пок. Саве Рајковића на се примио. Свађа коректно карактер улоге и приказује природно; орган му је мек и крепак. Само мало више живости у мимици и ходу да не пређе старост и жалост увек у тромост. Његов Коаспије је изврстан. Чврстоћа карактера, писменити осећаји благодарности према добротвору и стојична непоколебима мирноћа вештачки су изражене, но мало више енергије да не изгледа, да је уморан живота, кад га на коцку мече, већ да се тело покорава одређеној вољи, — а то је енергија. У „ултиму“ је био пре две године бољи. Љутина загушиваше глас и беше мало претерана.

Један од бољих је и г. Милосављевић. Он има неколико врло лепо приказаних улога. Способан је; нигде не квари; свагда прилично подједнак. Орган мало чудноват, као да има вечиту кијавицу, мимика и покрети особени и непромењени, које би ваљало поправити.

Од осталог глумачког мушког особља навађамо сумарно прво г. Добриновића. Весела појава, само за комику створена. Кад би се мало трудио, да карактер улоге добро уповна, био би разноврснији, овако приказује све једног и истог Добриновића у разном лакрдијашком оделу, с којом јако претерује. Он се занима више са својим карикатурама нег са улогом и утиче само својом појавом, а вештина остаје натраг. Заузима често улоге, које његовој нарави не одговарају и истера све на смешно. Могло би му се препоручити, да о својој улози дубље мисли, да је свати, да се у њу уживи, па може још врло добар бити. — Г. Динић је здраво једноврсан; његова комика као да се изцрпила. Обећавао је више, надали смо се, да ће за две године даље доћи, као што би могао, да има ко да га на неприродно у његовом приказивању упозори — и упути. Г. г. Станојевић један и други, Ђурђевић и Рашић треба јако да се труде, ако мисле до чега доћи. Г. Ђурђевић почиње говор с неким згњеченим високим гласом, као аутомат. Г. Марковић треба да се упути за г. Дескашевим, глас му је изврсан, може последњег лако претећи.

(Свршиће се.)

Народна привреда.

(Земљорадња. — Индустрија и занатлијство. — Финансија. — Саобраћајна средства.)

На шта треба највише пазити у повртарству

Свима земљорадницима врло је добро познато, да се од гајења разног поврћа или зелени има много користи, и то како у погледу укусности јела, тако и упогледу новчаном те се из ове две побуде сваки земљорадник стара да посеје или засади мало земље с поврћем. То је врло добро, што се и на ту малу грану привредну довољно поклања пажње, те јој се уступа земљиште за гајење овога или онога поврћа.

Но ван сваке сумње је, да и у овој грани привредној — повртарству — има нечега најважнијег, на које треба озбиљно мотрити, ако се на што већу корист помишља од гајења поврћа.

По нашем схватању и мишљењу, има три тачке, које су најглавније, а то су:

1, да се гаји на оном парчету земље, које смо за сејање поврћа одредили, само оно поврће, које на тој земљи може добро расти и напредовати;

2, да се гаји само такво поврће, које се на пијаци или на околним пијацама (наравно са свим близу) може продати; но, ако свога потрошача не би у са свим блиској околини нашло, онда да такво поврће може без штете и квара дужи транспорт да поднесе и одржи; и најзад.

3, да се гаји поврће у своје време и од добре сорте.

На сваки начин да је овде реч само о подесним земљама, јер на рђавим њивама, где пољски усеви са свим чемерно расту, као и на сувом и оним земљама, које су косе или стрме, без воде и обилног ђубрења, — тамо се не може ни замислити гајење и сејање поврћа. Али онамо, где репа, мрква, келераба или купус могу успевати, тамо, наравно, може се приступити гајењу и других разних биљака, које спадају у повртарство. Где је земља влажна, а варош је близу, да се може ђубрета из ове довољна количина набављати, тамо могу и опе жедне и суве пескуше да буду повољне за гајење поврћа. Где је пак баш апсолутно немогућно наводњавање, тамо, и у таквим приликама, треба гајити оно поврће, које може без заливања напредовати. Где се са ђубретом оскудева, богме тамо о гајењу поврћа не треба ни мислити, а камоли још и предузимати; а надамо се, да ђубрета има довољно и по варошима, ако се жели предузимати гајење поврћа крај ових, и по селима, где се може наћи такођер ђубре за ђубрење земљишта одређеног за башту.

Не само да треба водити рачун о каквоћи, односно плодности саме земље. но је одвећ нужно да се брижљиво мотри и на врсте као и на положај саме земље, где се хоће ово или оно поврће да гаји. На сваки начин овде се помишља кад се ово има у виду, гајење поврћа са коришћу. Да би све врсте зелени могли гајити и пијацу једне вароши снабдевати, не сме земља бити ни одвише влажна ни одвише сува. У осталом, ко осећа добру корист од гајења поврћа, тај треба да гаји поглавито ону зелен, која на његовој земљи може добро да успева, а остале мора, наравно, да остави и напусти.

Најзад, врло је редак случај да је земља тако здрава, да на њој не би могао успевати грашак, боб, обичне сорте купуса и салата, па онда краставци, ротквице и т. д., само ако се толико поклони пажња, те се природи ове зелени угоди. А искуство у том погледу нека земљоделцима буде вазда мерило при одређивању овога или онога поврћа за гајење.

Друга тачка ослања се више на повољне односе и са свим се по себи разуме, да ко хоће штогод да прода, тај мора да има онај еспап, који се ту на пијаци тражи Баштован, дакле, према овоме, не сме да гаји оно поврће, које нема потрошње, па ма оно ма како добро успевало. Зар није н. пр. мало неразмишљено, ако би баштовани гајили позни купус, келерабу, шаргарепу, роткву и т. д., и те своје производе носили на пијацу, где сваки ово поврће сам гаји па и многи земљоделци, који с јесени прекриле пијацу истим производима. Зар услед тога свима јасног стања, није боље, да баштовани гаје нешто раног поврћа' кад се од њега може имати лепа вајда.

Крај великих вароши вађамо да има повише баштована, од којих да би протурали с коришћу своје производе, неопходно се захтева, да су им производи здрави, правилно израсли, укусни, речју, да су ваљани и добри, јер по себи се разуме, да потрошач код великог избора једног и истог производа тражи увек што бољу каквоћу.

С тога, ако са баштовани не налазе у близини вароши, већ удаљени од пијаце, тако да се мора поврће превозити мало даље, онда, наравно, поред тога што се тражи да су саобраћајна средства што јевтинија и што боља, нужно је још да је и само поврће како треба по природи својој издржљиво, да може свој пут издржати без квара. Сви баштовани поред жељезнице могу и јевтино и сигурно своје поврће на мало удаљенију пијацу пренети ради продаје; али онамо, где ове нема, шта остаје? Ништа друго, но да се гаји такво поврће, које ће и при неспретним превозним средствима моћи до пијаце неповређено да дође. Тавво је поврће: лук, рен, краставци, ротквe, кромпири, шаргарепе, које може даљу пијацу да поднесе од келја, купуса и другог зеља.

Шта вели трећа тачка? Она каже, да треба поврће сејати у своје време и од добре сорте. Прво време сејања за свако поврће је друго. Циљ нам је на овом месту и у овој прилици да кажемо то, да је право време сејању овога или онога поврћа оно, када му је цена на пијаци највећа. Н. пр. свакоме је познато, да ко раније — не за више но само за 8 дана, изнесе на пијацу младе кромпире, боранију (зелени пасуљ) грашак и т. д., тај добија често за четвртину више, па шта више некада и дупло у размаку тога времена, но што сви остали кад изнесу после осам дана То је позната ствар.

Но осим тога, да треба сваки баштован да обраћа пажњу на што раније сејање поврћа, потребно му је још и то, да употреби и ране сорте, које за краће време доспу за употребу.

Овде би нам ваљало да исложимо разлику између раног и позног поврћа, као и да проговоримо коју о набавци семена за баштенске усеве, али о том други пут.

Завршујући ове редове, још ћемо само то да напоменемо, да сваки повртар или баштован треба добро да промотри оне прилике и околности у којима се налази, па да онако ради како ће му се рад што је могуће скупље платити. И кад добро разгледа прилике, јамачно ће наићи на ове три тачке, које ми поменусмо да су најглавније. на које треба озбиљно да мотри пре почетка гајења поврћа.

„С. Н.“

Трговина.

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈОНСКЕ РАДЊЕ Стевана Костовића у Будим-Пешти

од 16. (28.) марта 1885.

Жито из Потисја	— — —	78	80	ф. 8.90	ф.	9 10
„ „ „	— — — —	75	77	„ 8.55	„	8 80
Жито банатско	— — — —	76	78	„ 8.55	„	8 80
„ „	— — — —	78	75	„ 8.35	„	8 55
„ бачко	— — — —	78	80	„ 8 90	„	9 10
„ „	— — — —	75	77	„ 8.55	„	8 80
Жито влашко	— — — —	78		„ 8.10	„	8 30
„ „ по каквоћи	— —	77		„ 7.90	„	8.10
„ „	— — — —	76		„ 7.40	„	7.70
„ „	— — — —	74		„ 7·30	„	7.60
„ српско	— — — —	74	76	„ 7.60	„	7.80
Узанц-жито за пролеће	— — —			ф. 8·34	„	8.36
„ за јесен	— — — —			„ 8.72	„	8.74
Раж мађарска	— — — — — —			„ 7.40	„	7.70
„ влашка	— — — — — —			„ 7.20	„	7 40
Печам за храну	— — — — — —			„ 6·50	„	6.60
„ по каквоћи средња роба	— —			„ 7.—	„	7.20
„ за пиваре	— — — — — —			„ 8·—	„	8·50
„ влашки	— — — — — —			„ 6.80	„	7.—
Зоб трг. роба	— — — — — —			„ 6.90	„	7.—
„ фина роба	— — — — — —			„ 7.20	„	7.35
Узанц-зоб за пролеће	— — — —			„ 7.10	„	7.12
„ за јесен	— — — —			„ —.—	„	—.—
Проја мађарска	— — — — — —			„ 6.—	„	6.25
„ влашка	— — — — — —			„ 6.25	„	6.50
„ мађар.	— — — — — —			„ 6.—	„	6·15
Кукуруз, готова роба, банатски	— —			„ 6.—	„	6 05
„ нови „	— — —			„ 5 90	„	6.—
„ за мај-јуни банатски	— —			„ 5.88	„	5 90
„ за јуни-јули банатски нови	—			„ —.—	„	—.—
Кукуруз за јули-август	— — — —			„ —.—	„	—.—
„ за август-септембар	— — —			„ —.—	„	— —
Репица готова роба Kohl	— — — —			„ 12 —	„	12 25
„ банатска	— — — — — —			„ 11 50	„	11 75
„ за август-септембар Kohl 1885	—			„ 12·3/4	„	12·7/8
Горушица по каквоћи	— — — —			„ 6.25	„	6 55
Мувар „ „	— — — —			„ 6.75	„	7.—
Ланено семе по каквоћи	— — — —			„ 13.50	„	14.—
Кудељно семе „	— — — —			„ 13.—	„	13.50
Бикеч по каквоћи	— — — — —			„ 6·50	„	7.20
Пасуљ бели крупан	— — — — —			„ 8.—	„	8 50
„ „ француски	— — — —			„ 10 25	„	10.75
„ шарени	— — — — —			„ 5.50	„	6.—
Погачице од репице	— — — — —			„ 5 25	„	5.50
Погачице од горушице по каквоћи	— —			„ 5.—	„	5.50
Мед оцеђен	— — — — — — —			„ 26.—	„	27.—
„ новчан	— — — — — — —			„ 24.—	„	25.—
„ за октобар-новембар оцеђен	— —			„ —.—	„	—.—
Восак розенауски	— — — — — —			„ 142.—	„	144.—
„ славонски	— — — — — —			„ 143.—	„	145.—
Шљиве српске гот. роба у бурадма	—			„ 13 40	„	16·96
„ „ „ „ у пакови	— —			„ 19.96	„	17.86
„ роба за окт. нов. у бурадма				„ —.—	„	—.—
„ босанске гот. роба нова у бурадма				„ 13.40	„	17.86
„ „ „ „ у пакови	—			„ 17.41	„	18.30
„ узанц роба за окт. нов. у бур.				„ —.—	„	—.—
„ „ „ „ у пакови	—			„ —.—	„	—.—
Пекмез, готова роба, славонски	— —			„ 17.50	„	17 75
„ банатски	— — — — —			„ 15.50	„	16 —
„ авг.-септембар славонски	— —			„ —.—	„	—.—
Свињска маст варошка	— — — —			„ 54.—	„	55.—
„ „ сеоска роба	— — — —			„ 52.—	„	53.—
Сланина сољена варошка	— — — —			„ 46.—	„	4 7—
„ „ сеоска роба	— — — —			„ 44.—	„	45.—
Овчије коже српске по 100 ком.	— —			„ 126.—	„	128.—
„ „ босан. и хрв. по 56 ком.				„ 38.—	„	40.—
Јареће за обуће по 102 комада	— — —			„ 160.—	„	170.—
Јагњеће српске нове 102 ком.				„ 80.—	„	100.—
„ нове хрватске 102 комада	—			„ 85.—	„	90.
Козије хрватске за 56 кила	— — —			„ 55.—	„	60.—
„ мађарске и ердељске за 50 кила				„ 33.—	„	35.—
„ српске за 56 кила	— — — —			55.—	„	60.—

све без пошту и рогова са 2% шконто.

Храна. У другој половици недеље показаше млини бољу вољу за куп, услед чега се учврстио правац рада и цене се поправиле са 10 н. а продано је свега око 90,000 мтр. цнт. Раж. При непромењеном стању посла, осташе цене од прошле недеље без икакве промене. Јечам за храну чврсто се одржао у цени због недовољних довоза робе. Кукуруз. Уз јаче довозе робе постао је правац рада мирнијим и ослабиле су цене са неколико новчића ф. 5·90—6·—. Зоб. Услед бољих довоза а слабијег распитивања за робу постао је правац рада мирнијим и пазари се трговачка роба по ф. 6 90—7·— а фина ф. 7·20—7·25.

Продукти. Посао са старим шљивама био је непромењено мирног расположења и шлус-роба за октобар-новембар имала је напротив чвршћи правац. Српске шљиве постигоше ф. 9·75 по 56 клгр. Готова српска роба од 1884. год. продана је по ф. 7·— и за робу од 100—110 комада на пола киле добило се ф. 7·25. Старе шљиве од год. 1883. пазаре се од ф. 4·50—5·— по 56 кл. Пекмез прва славонски нуђен је по ф. 17·— а лошија роба по каквоћи од ф. 14·— па на више. Мед је непромењено лабав у цени. Варива су без икаква посла. Коже су јако занемарен а цене су исто онакове као што сам их обележио у своме вашарском извештају од прошле недеље. Руј (смрадлика) је сада веома тражен и овде би се радо платила prima роба по ф. 12—13 по 126 клгр.

Термини хране.

Жито за пролеће бележи ф. 8.34—8·36.
Жито за јесен бележи ф. 8·72—8·74.
Зоб за пролеће бележи ф. 7·10—7·12.
Кукуруз за мај-јуни бележи 5·88—5·90.
Репица за август-септембар ф. 12¾—12⅞.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи.
(од 19. тек. месеца.)

Дукати — — — — — — — —	5·82
Наполеондори (20 франака) — — —	9·84
Немачке марке — — — — — —	0·61⅓

Ситнице.

Месец прешао преко звезде. У целој северној Немачкој могло се видети 8 фебруара ове године како је месец прешао преко сјајне звезде Алдебарана. Пролаз је трајао од 6 сахати 37 минута у вече па до 7 сахати и 1 минут, и могао се и слободним оком огледати. Ма да се и месец и све звезде окрећу са истока па запад, ипак је месец услед свога властитога окретања око земље и са земљом око сунца споменуту звезду достигао не са истока него са запада, тако да му је пре помрачења она била на источној а после помрачења на западној страни.

Брзина животиња. Орао прелети у сату тридесет миља; свака друга већа тица може на дан прећи 120 миља. Поједине веће тице могу још брже летити. Тако је соко француског краља Хенриха II, који је држао лов код Фонтенебла, одлетео и после 24 сата ухваћен на Малти. Израчунали су, да је овај соко прешао пут од 270 миља, дакле за сат дванаест. Голубови и ласте познати су као брзи летачи. Међу сисарима има врло брзих и истрајних тркача. Тако је енглески коњ „Хамблетонијан“ у трци прешао за 8 минута пет енглеских миља. Северни јелен може да пређе за дан тридесет миља а камила дванаест до петнаест, док риба прелази за дан само по миље, а корњача да би прешла једну миљу, треба пуни 50 дана.

Исказ.

На позив Срп. прав. црквене општине у Земуну (Босни) од јуна 1884 за припомоћ грађењу нове цркве у овом мјесту пријавише се својим родољубивим прилозима до данас ове славне Срп. прав. црквене општине и поједине поштоване особе из Аустро-Угарске монархије и то:

Славна Срп. црквена општина у Иригу (Срему) са прилогом од 10 фор. 20 п. Г.Г. Стева Михајловић из Маркушице Славоније сад станује у Сарајеву 10 фор. Паја Радовановић из Новог Сада скупио у друштву 3 фор. Славна Срп. читаоница у Новом Саду 5 фор. Јова Костантиновић трг. помоћник Драгутин Мијушковић обојица у Златном Прагу 4 фор. Миша Димитријевић из Новог Сада 2 фор. Славна Срп. прав. црквена општина у Карловцу 10 фор. Славна Срп. прав. црквена општина у Мазину (Хрватска) 5 фор. Славна срп. прав. црквена општина у Панчеву 10 фор. — Свега до данас 59 фор 20 н.

Тешки положај и неприлике у којима се ова црквена српска општина грађењем нове цркве у месту, — која ће до свршетка скоро 25.000 фор. а. вр. коштати, налази још и данас, побудише и принудише исту да код своје браће преко Саве и Дунава потражи родољубиве потпоре на исту циљ, те у тој нади издаде у јуну месецу прошле године свој скромни позив за нуждну и преко нужну помоћ!

До данас се, што са највећом захвалом и признањем бележимо, — одазваше својом братском подпором горе речене славне српске општине и поједине родољубиве особе. — Дај Боже да се и друге имућније општине и особе угледају на њих и што скорије притеку у помоћ Србину босанцу који тек данас доби слободе, да диже нове и обнавља старе задужбине народне цркве и манастире.

У Земуну 10 (22) Марта 1885.

благајник за срп прав. срк општину председник
Мирко Цвијановић. **Петар Ђенић.**
парох.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је 12. број

СТРАЖИЛОВА

са овим садржајем:

Из Гетеовог „Фауста“. Превод Милана Савића. (Наставак.) — Наши сељани. Написао Мата Поповић. — „Спаси бог!“ Написао Н. В. Ђорић. — Кнез у купатилу. Приповетка Јаше Игњатовића. (Наставак.) — Крај гроба моје љубави. Написао Божидар Н. Вршчанин. — Разни путеви. Приповетка Милана Савића. (Наставак.) — Књижевност. Две оцене г. Фридриха С. Крауса. Од Милана Савића. — Листићи: Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне новости. — Читуља. — Библиографија. — Од администрације.

I. ц. к. прив. дунавско паробродско друштво.

Ред пловидбе

почевши од 15. марта по н. к. за даље.

Из НОВОГ САДА у ТИТЕЛ: уторником и петком увек после 7 сати у вече.

Из НОВОГ САДА у ТИТЕЛ у свези са другим потиским станицама: средом и недељом у 5½ сати после подне.

Из НОВОГ САДА у ЗЕМУН и БЕОГРАД: уторником, средом, петком и недељом у 5½ сати после подне.

Из НОВОГ САДА у ОРШАВУ и ГАЛАЦ: средом, петком и недељом у 5½ сати по подне.

Из НОВОГ САДА у ЦАРИГРАД преко РУШЧУКА и ВАРНЕ: недељом у 5½ сати после подне.

Из НОВОГ САДА у БУДИМ-ПЕШТУ: Сваки дан у 10¾ сата пре подне.

Нови Сад 12 марта (28. фебр.) 1885.

Агенција.

ОГЛАСИ.

Част ми је до знања ставити поштованој публици овде и на страни да сам своју помодну радњу са Париским и Бечким шеширима, сунцобранима, мидерима, цвећем, ришевима и турнирима у великом броју снабдела. Даље примам шешире старе у промену за нове са малом доплатом, а примам отправљање и фарбање шешира са најумеренијом ценом.

С поштовањем
Марија Димитријевић,
чивутска улица.
3—3

ВАШАР ШИМУНОВАЧКИ

због великог празника св. Воскресенија премешта се после Ускрса у петак, суботу и недељу, то јест 10., 11. и 12. априла по новом календару.

С. С. Николајевић,
закупник.
2—3

КО ГОД ПАТИ ОД ЗУБОБОЉЕ
дајем му

500 ДУКАТА

ако и после употребе Коте-ове водице за зубе, (Kothe's Zahnwasser) и опет осети бола у зубима ил непријатан задах уста.

А ко жели чисте, лепе и здраве зубе имати, нека употребљује Коте-ов прашак за зубе, као и четке за зубе најбољег производа, 1 ком. стаје 30—50 нов. Прашак за зубе 1 кут. 30 нов. а водица за зубе 1 флаша 35 новч.

Све ово може се добити у Новом Саду у трговини Браће М. Поповића.

С поштовањем
Jok. Georg Kothe,
Hof-Lieferent.
3—3

Власник и издавалац Милица Свет. Милетића. Одговорни уредник Јаша Томић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.